

Henri Mathias Berthelot

Prietenul României • L'ami de la Roumanie

Mihaela Simina

version française par

Iulia Badea Guéritée

Libris
EDITORIAL
Brașov 2019

Cuprins

Scurtă introducere	5
Cu vaporul	6
Generalul Berthelot ajunge în România	12
La Iași	18
L'automobile	22
Soldații români și generalul Burtălău	24
România, Franța și o prăjitură de ciocolată	28
O vară glorioasă	32
Zile îngrijorătoare de toamnă...	36
...și o primăvară posomorâtă. Berthelot pleacă din a doua sa patrie, România	38
Henri Berthelot la mașina de scris	42
O zi și o seară de mai	46
Întoarcerea lui Berthelot, triumful României	50
1 decembrie 1918 – Marea Unire	54
Berthelot pleacă, prietenia continuă	62
Un moment de... familie	66
Istorie cu ghinde	68
România și Franța în aceleași culori	72
Generalul Henri Mathias Berthelot în România de astăzi	76
Lecturi suplimentare	80

Content

En bateau	7
Le général Berthelot arrive en Roumanie	13
A Iasi	19
L'automobile	23
Les soldats roumains et le général Burtalau	25
La Roumanie, la France et un gâteau au chocolat	29
Un été glorieux	33
Inquiétants jours d'automne...	37
...et un printemps morose. Berthelot quitte sa deuxième patrie, la Roumanie	39
Henri Berthelot et sa machine à écrire	43
Un jour et un soir de mai	47
Le retour de Berthelot, le triomphe de la Roumanie	51
1er décembre 1918 – La Grande Union	55
Berthelot s'en va, l'amitié continue	63
Un moment en...famille	67
Une histoire de glands	69
La Roumanie et la France drapées dans les mêmes couleurs	73
Le général Henri Mathias Berthelot dans la Roumanie d'aujourd'hui	77
Lectures supplémentaires	81

Scurtă introducere

De ce o carte pentru copii cu subiect istoric? Pentru că istoria începe cu și de la ei, de la copii. De ce un personaj? Pentru că oamenii fac istoria, iar dacă cei mai tineri și mai curioși îi cunosc pe cei mai importanți și mai buni, lumea toată va avea de câștigat.

De ce generalul francez Henri Mathias Berthelot? Pentru că, așa cum spune și titlul volumului, a fost un adevărat prieten al României și a ajutat țara într-un moment cheie din istorie, în Primul Război Mondial, care pentru România s-a încheiat cu succesul realizării unității naționale. Și pentru că între România și Franța există o istorie îndelungată și specială pe care generalul Berthelot, poreclit de români Taica Burtălău, o pune într-una din cele mai strălucitoare lumini. *Parole d'honneur*.

Libris Editorial și Dana Anghelescu au rezonat cu cele scrise mai sus și au primit cu entuziasm materialul propus, integrându-l în portofoliul amplu al editurii, fapt pentru care le mulțumesc. Carina Pănculescu apropie și mai mult de copii (și nu numai!) cuvintele atent înșiruite în carte, prin ilustrațiile încântătoare pe care le-a realizat, în timp ce Iulia Badea Guéritée introduce cititorul și în universul limbii franceze, prin traducerea sa. Ciprian Stoleru a parcurs cu ochiul specialistului textul în limba română astfel încât acesta să ajungă tipărit în cea mai bună variantă. Le mulțumesc mult celor trei pentru colaborare.

Având în vedere faptul că a mai existat o ediție limitată a acestei cărți publicată în cadrul unui proiect desfășurat la propunerea Fundației Actus, țin să îi mulțumesc președintelui fundației, jurnalistului francez Nicolas Don.

Finalul nu poate surveni fără a îmi exprima recunoștința față de cititori, mai mici sau mai mari.

Mihaela Simina

Henri Mathias Berthelot

Prietenul României

*A avea un prieten nu este ceva cu
care oricine se poate lăuda.*

Antoine de Saint-Exupery

Cu vaporul

Într-o zi de început de octombrie, în anul 1916, un vapor se clatină ușor pe Marea Nordului.

Merge dinspre Anglia spre Peninsula Scandinavă.¹

Deși vremea e bună, vremurile nu sunt la fel de bune, dar, cu toate acestea, călătorii de pe vas sunt tratați bine: primesc un mic dejun dimineața, un prânz copios la ora 14:00 și cina la ora 20:00. Aaa, și să nu uităm ceaiul de la ora 17:00.

Destinația finală a vaporului, care, apropo, se numește *Venus*, este România. De aceea la bordul său se află și câțiva tineri români care, aflând unele vești nu tocmai bune, se întorceau acasă. Ce este cu aceste vremuri și vești nu prea bune? Încă din 1914 în Europa începuse Primul Război Mondial, în care se luptau două tabere: una se numea *Antanta*² și era formată în principal din Franța, Marea Britanie și Rusia (lor li s-au mai alăturat și alte țări în timpul războiului, precum Statele Unite ale Americii, Italia și Japonia), iar cea de-a doua purta numele *Puterile Centrale* și era formată din Germania și Austro-Ungaria (și acestora li s-au

1 Peninsula Scandinavă cuprinde țările Norvegia și Suedia și o parte din Finlanda.

2 Puterile Antantei mai sunt denumite și *Aliații*.

Henri Mathias Berthelot

L'ami de la Roumanie

*Avoir un ami n'est pas quelque chose
dont tout le monde peut se vanter.*

Antoine de Saint-Exupéry

En bateau

Ce jour de début d'octobre, en 1916, un bateau vogue doucement sur la Mer du Nord.

Il se dirige depuis l'Angleterre vers la Scandinavie.¹

Si le temps est propice, l'époque, elle, ne l'est pas, néanmoins les voyageurs reçoivent un bon accueil sur le bateau : petit-déjeuner le matin, un déjeuner copieux vers 14 heures et le dîner à 20 heures. Ah, n'oublions pas non plus le thé de 17 heures.

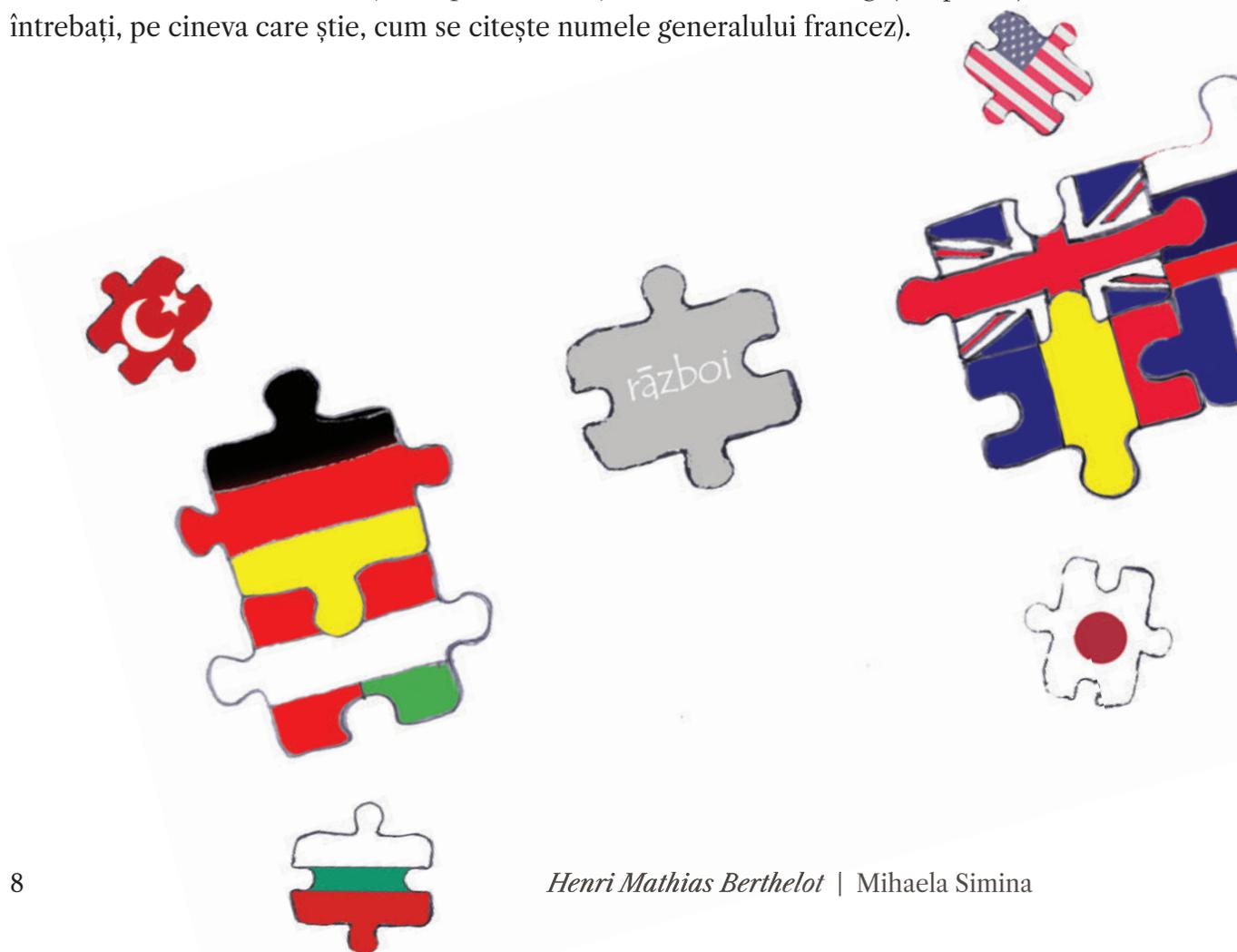
La destination finale du bateau qui, pour tout vous dire, se nomme Venus, est la Roumanie. C'est pourquoi à son bord se trouvent aussi quelques jeunes Roumains qui sont en train de retourner chez eux, ayant appris quelques mauvaises nouvelles. Mais pourquoi cette époque n'est-elle pas propice, et quelles sont ces nouvelles pas trop bonnes ? L'Europe était depuis 1914 en proie à la Première Guerre mondiale, avec ses deux protagonistes : l'un qui se nommait la Triple *Entente*², composée de la France, la Grande-Bretagne et la Russie (d'autres pays les ont rejoints pendant la guerre, comme les États-Unis d'Amérique, l'Italie et le Japon), et l'autre qui se

1 La Péninsule Scandinave se réfère à la Norvège et la Suède et une partie de la Finlande.

2 Les pays de l'Entente étaient surnommés aussi *Les Alliés*.

mai alăturat alte țări, în timpul luptelor, precum Bulgaria și Imperiul Otoman). Doi ani mai târziu, în 1916, pe la sfârșitul verii, România a decis să intre și ea în luptă alături de Antantă. Scopul țării noastre era unirea cu regiunea istorică numită Transilvania, aflată în componența Austro-Ungariei din tabăra Puterile Centrale.

Să ne întoarcem pe vapor pentru că avem de ce: acolo se afla o persoană foarte importantă care urma să ajungă în România. Tinerii români despre care scriam mai sus aflaseră acest lucru și l-au căutat pe acest domn simpatic și mustăcios, cu burta mare și cu un zâmbet pe măsură, pentru a-i ura succes în misiunea sa în țară. Cum care misiune? Domnul important care călătorea spre România era un general ce venea tocmai din Franța, alături de o întreagă Misiune Militară Franceză, pentru a ajuta țara noastră în lupta la care tocmai se angajase. Numele său era: Henri Mathias Berthelot (dacă nu ați început încă lecțiile de franceză, mergeți repede și întrebați, pe cineva care știe, cum se citește numele generalului francez).

nommait les Empires centraux, ou Triplice, composée de l'Allemagne et l'Autriche-Hongrie (d'autres pays les ont rejoints, la Bulgarie et l'Empire Ottoman, pendant la guerre). Deux ans plus tard, en 1916, vers la fin de l'été, la Roumanie a décidé d'entrer dans la lutte aux côtés de la Triple Entente. Le but de notre pays était l'union avec la région historique nommée Transylvanie, qui faisait partie de l'empire austro-hongrois, à l'époque dans le camp de la Triplice.

Retournons sur le bateau, parce que c'est lui qui nous intéresse : à bord que se trouvait une personne très importante qui était en route pour la Roumanie. Les jeunes Roumains dont on parlait au début ont eu vent de la nouvelle et ont cherché ce monsieur fort sympathique et moustachu, au gros ventre et au large sourire, afin de lui souhaiter bonne chance lors de sa mission dans le pays.

Son nom était : Henri Mathias Berthelot (si vous n'avez pas encore commencé les leçons de français, courez vite, vite, et demandez comment on prononce le nom du général français).

Generalul Berthelot ajunge în România

În 15 octombrie, destul de târziu în noapte, pe la ora 23:00, generalul Berthelot a ajuns în gara din orașul Iași, unde a fost întâmpinat de primar și de alte oficialități. Pe fundal se auzea din nenumărate glasuri: *Trăiască Franța!* Și mai era și o melodie care sigur le încânta urechile generalului francez și tuturor membrilor misiunii: *Marseilleza (La Marseillaise)*, imnul Franței. Ce ziceți, o ascultați și voi să vedeți cum sună?

După ce au luat o gustare de tip suedez, pe care Berthelot, mai mâncăcios de fel, a apreciat-o în mod special, pe la miezul nopții, francezii din Misiune au plecat spre București cu un alt tren, special pregătit între timp și plin de flori.

Pe la amiază trenul a ajuns în localitatea Periș - aceasta se află la doar vreo 35 de kilometri distanță de capitala București -. Acolo își instalase Regele Ferdinand, conducătorul României, Marele Cartier General, adică locul de unde se conduceau operațiunile militare ale Armatei Române. Acesta fusese mutat din București din cauza bombardamentelor germane, iar mai târziu, în timpul iernii, a fost mutat chiar la Iași, deoarece capitala a fost ocupată de germani.

Generalul Berthelot a coborât din tren și a fost întâmpinat de rege și de prim-ministrul Ionel Brătianu.

Cu ocazia prânzului care a urmat, regele i-a povestit oaspetelui francez situația României în război, o situație nu prea bună la acel moment. Apoi, prim-ministrul țării, Ionel Brătianu, l-a condus pe general cu mașina spre București, unde a fost cazat la celebrul hotel *Athénée Palace* din centrul orașului.

La hotel pe Henri Berthelot îl aștepta o surpriză plăcută? Ce să fi fost oare? Era o invitație. De la Regina Maria, soția Regelui Ferdinand. Francezul era invitat la cină la Palatul Regal.

Acolo a fost primit de zâmbetul fermecător al reginei și de fiicele Majestății Sale,

Le général Berthelot arrive en Roumanie

Le 15 octobre, assez tard dans la nuit, vers 23 heures, le général Berthelot est arrivé dans la gare de Iasi, où il a été reçu par le maire et d'autres personnalités de la ville. Dans la foule on entendait des voix qui criaient *Vive la France* ! Et il y avait aussi une mélodie qui enchantait certainement les oreilles du général français et celles de tous les membres de la mission : *la Marseillaise*, l'hymne de la France. Qu'est ce que vous en dites, vous voulez l'entendre aussi ?

Après un goûter de type suédois, que Berthelot, gourmand, a beaucoup apprécié, vers minuit, les Français de la Mission sont partis vers Bucarest avec un autre train, spécialement préparé pour eux, plein de fleurs.

Vers midi, le train est arrivé dans le village de Peris - à seulement quelque 35 kilomètres de la capitale Bucarest. C'est là que le roi Ferdinand, le dirigeant de la Roumanie, avait installé son Grand Quartier Général, c'est-à-dire le lieu où se décidaient les opérations militaires de l'armée roumaine. Il venait d'être déplacé de Bucarest à cause des bombardements allemands, et plus tard, pendant l'hiver, il a même été déplacé à Iasi, parce que la capitale était déjà occupée par les Allemands. Le général Berthelot est descendu du train et a été accueilli par le roi et par le Premier ministre Ionel Bratianu.

Ils ont déjeuné, et pendant ce déjeuner, le roi lui a fait part de la situation de la Roumanie dans la guerre, pas très bonne à ce moment précis. Puis le Premier ministre du pays, Ionel Bratianu, a conduit le général français en voiture à Bucarest, où il a été logé dans le célèbre hôtel *Athénée Palace*, situé en centre-ville.

À l'hôtel, Henri Berthelot a-t-il eu une bonne surprise ? Quoi donc ? C'était une invitation. Envoyée par la reine Marie, épouse du roi Ferdinand. Le Français était invité à dîner au Palais Royal.

Sur place, il a été accueilli par le sourire charmant de la reine et celui des filles de sa Majesté, les princesses Elisabeta et Marioara. Le dîner a été on ne peut plus plaisant, même si la

principesele Elisabeta și Mărioara. Cina a fost una cât se poate de plăcută, chiar dacă a fost reluată discuția despre starea nefericită în care se afla România la acel moment. Între generalul Berthelot și Regina Maria s-a născut de îndată un sentiment de prietenie. Uitați ce avea să scrie mai târziu regina:

Am stat mult de vorbă cu el. E un bărbat masiv, greoi, blând, plăcut și firesc, arată inteligent și serios. Cred că a adus cu el ofițeri excelenți, sper că vor reuși să-i ajute pe ai noștri în arta războiului, pe care noi de-abia o învățăm.

Adevărul este că starea de spirit din România nu era deloc veselă. După intrarea în război de la sfârșitul verii, armata română suferise suficiente înfrângeri cât să fie cu moralul la pământ. Orice urmă de încredere părea pierdută, iar, din păcate, soldații noștri nu aveau pregătirea și nici echipamentele necesare pentru război. Acesta a fost, de altfel, și motivul pentru care Franța, aliata României în război, a trimis o misiune militară în țară, în frunte cu Berthelot: pentru a ne ajuta și pentru a ajuta alianța din care ambele țări făceau parte, Antanta. Optimist incurabil, generalul francez avea o sarcină grea, dar pe care o va îndeplini cu mare succes, după cum veți vedea: trebuia să readucă încrederea românilor în ei înșiși și să reorganizeze armata pentru a asigura victoria.

Ia uitați ce spunea Henri Berthelot imediat după ce a ajuns în România și a văzut care e situația:

Soarta războiului ține de voința de a nu se recunoaște învinși. Primele înfrângeri nu afectează în niciun fel viitorul. Trebuie ca trupele să reziste pe loc și să aștepte momentul pentru a ataca din nou.

Și mai spunea ceva domnul Berthelot, că românii parcă uitaseră un proverb foarte important:

Ajuta-te singur și Cerul te va ajuta.

Să ne amintim asta din când în când.

discussion a souvent porté sur la très mauvaise situation de la Roumanie à ce moment. Entre la reine Marie et le général Berthelot s'est aussitôt nouée une grande amitié. Lisez donc ce que la reine écrira plus tard:

J'ai parlé longtemps avec lui. C'est un homme massif, imposant, gentil, très plaisant et naturel, il a l'air intelligent et sérieux. Je pense qu'il est venu accompagné par des officiers excellents, j'espère qu'ils vont réussir à aider les nôtres dans l'art de la guerre, que nous sommes à peine en train d'apprendre.

La vérité, c'est que l'état d'esprit de la Roumanie n'était pas du tout joyeux. Après l'entrée dans la guerre, survenue vers la fin de l'été, l'armée roumaine avait souffert des nombreuses défaites, et elle avait le moral en berne. Il n'y avait plus trace de confiance et, malheureusement, nos soldats n'avaient ni la préparation, ni les équipements nécessaires à cette guerre. C'est d'ailleurs pour cette raison que la France, alliée de la Roumanie dans la guerre, a envoyé dans le pays une mission militaire, conduite par Berthelot : afin de nous aider et aider aussi l'alliance dont les deux pays faisaient partie, la Triple Entente. Optimiste incurable, le général français avait une tâche difficile, mais qu'il accomplirait avec succès, comme vous allez le voir par la suite : il devait redonner aux Roumains confiance en eux-mêmes et réorganiser l'armée afin d'assurer la victoire.

Voilà les paroles du général Henri Berthelot tout de suite après son arrivée en Roumanie et après avoir analysé la situation:

Le sort de la guerre tient seulement de la volonté de ne pas se reconnaître vaincus. Les premières défaites n'affectent en rien le futur. Il faut que les troupes résistent sur place et attendent le bon moment afin d'attaquer de nouveau.

Et monsieur Berthelot affirmait encore quelque chose, que les Roumains semblaient avoir oublié, un proverbe très important:

Aide-toi et le ciel t'aidera.

Rappelons-nous ceci de temps à autre.